

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
ГБОУ «Сорокская сойотская школа интернат среднего общего образования»

«Согласовано» Председатель МО <u>Хулуева Н.В.</u> / <u>[подпись]</u> / ФИО подпись Протокол № <u>1</u> от « <u>28</u> » августа 2023г.	«Согласовано» Заместитель директора по УМР <u>Бадеева Т.Г.</u> / <u>[подпись]</u> / ФИО подпись « <u>28</u> » августа 2023г.	«Утверждаю» директор ГБОУ «ССШИ» <u>Ниндакова З.У.</u> / <u>[подпись]</u> / ФИО подпись Приказ № <u>68</u> от « <u>28</u> » августа 2023г. М.П.
---	--	---

Рабочая программа

по бурятской литературе 5 класс
предмет, класс и т.п.

Бадеева Туяна Гомбоевна – учитель бурятского языка, литературы
Ф.И.О., должность

Рассмотрено на заседании
педагогического совета
протокол № 1
от « 28 » августа 2023 г.

2023 г.

1.Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэһэлэгдэнэ. Буряад дунда хургуулида түрэлхи литература хуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ. Энэ программа мүнөө үеын ФГОС баримталан, 5-дахи классай «Бэлиг» хэблэлээр гараһан С.Д.Будаев, Ц.С.Жанчипова, Д.Х.Митупова зохёһон «Буряад литература» гэһэн номдо таарууланхай.

Программа иимэ хубинуудһаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай программын онсо шэнжэ, материал шэлэн абалгын заршам, хуралсалай түсэбтэ үзэхэ зүйлэй эзэлһэн һуури, хуралсалай буряад хэлэ гүйсэд шудалхын тула личностнэ, метапредметнэ болон предметнэ дүнгүүд, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хуралсалай методическа хангалга, хабсаргалта.

Һурагшадта түрэлхи литература шудалан үзүүлхэдээ, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, һайнаар хэлүүлдэг, уншуулдаг, бэшүүлдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэһэлэн, һайнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэлдэнь шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлхэ гэһэн шухала **зорилгонууд** табигдана. Литературын курс хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходорхойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжэхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элирүүлэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна, хурагшадай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэһэн зорилгонуудые табина.

Багша хадаа хэшээл бүхэндөө буряад литературын хүмүүжүүлхы үүргэнүүдые шударгыгаар бээлүүлхэ уялгатай. Хуралсал-хүмүүжүүлгын зорилгонуудые бээлүүлгэдэ, үхибүүдэй наһанай арга боломжо хараадаа абадаг дээрэһээ хургуулиин литературна курс эхин удаагаа хоёр шата боложо хубаарна. Нэгэдэхи шатада эхин классуудай хурагшад уншажа, хөөрөжэ һурана. Удаадахи шатада V-VII классуудай хурагшад уншалга, хөөрэлгээ үргэлжэлүүлнэ, мүн зохёол шэнжэлэн үзэлгын түрүүшын дүршэлтэй боложо эхилнэ. Түрэлхи литературын программа тематическа гол ёһоной үндэһэн дээрэ байгуулагдаба.. Эндэ арадай аман зохёолнууд, буряад литература сооһоо удхын ба байгуулалтын талаар хурагшадай ойлгосо, мэдэсэдэ таарамжатай уран һайханай зохёолнууд шэлэгдэн абтажа, тайлбарилан уншахаар, шудалан үзэхөөр хараалагдаба.

2. Программын байгуулга ба удха

Оршол. Литература- уран үгын искусство. Уран зохёолой нюусанууд (3ч).

«Литература - уран үгын искусство» гэхэн мэдэсэ тобшолон онсодхохо, искусствын халбаринууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ. Нурагшадай үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгэ хүгжөөлгэ, уран зохёолой нюусануудтай танилсалга.

Фольклорой бага жанрнууд. Фольклор тухай ойлгосо, бага жанрнууд . Тоолуурнууд.. Сэсэ буляалдаан. Жороо үгэнүүд. Таабаринууд. Онъһон ба хошоо үгэнүүд. Хэшээл-практикум (6+2)

Арадайнгаа хэр угһаа абажа ябаһан алтан баялиг –арадай аман зохёол тухай мэдэсэ үргэдхэн, һонирхол түрүүлхэ. Арадай аман зохёолой бага жанр - тоолуурнуудтай танилсалга. «Сэсэ буляалдаан» гэхэн бага жанрай зохёолтой танилсан, аман хэлэлгэ, суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо. Жороо үгэнүүд тухай мэдэсэ үргэдхэн, хүндэ ямар нүлөө үгэдэгыень элирүүлхэ. Таабари тухай мэдэсэ дабтан үргэдхэхэ, зохёохо аргуудтай танилсуулха. Онъһон ба хошоо үгэнүүд тухай мэдэсэ үргэдхэн, илгааень гаргаха.

Буддын шажанай зохёолнууд. (1 час)

Буддын шажанай зохёолнуудтай танилсуулан, буддын шажанай хургаал заабари дээрэ хүмүүжүүлхэ.

Арадай онтохонууд. (6 час)

«Сэсэн хүүхэн». Зохёолой шүүлбэри. «Үнэгэн ,буга, хирээ гурбан ». «Зол шор хоёр »

Зохёолой сюжет, композици гэхэн литературна ойлгосонуудтай танилсуулха, зохёолой онсо шэнжэ илгаха шадабари дээшлүүлхэ.

Геройнуудай абари зан дээрэ арадай сэдхэжэ ябаһан идеал гаргаха, өөрын һанамжа хэлэжэ хургаха.

Амитад тухай онтохонтой танилсуулан, онсо шэнжэнүүдыень гаргаха, удхалан зохёохы шадабари һайжаруулха.

Буряад арадай онтохоход. Ондоо арадай онтохонууд (1 час)

Арадай аман зохёол суглуулагшад тухай ойлгосо үргэдхэн, онтохоходтой танилсуулха.

Литературна онтохонууд (4 час) . Ш.Нимбуев. «Тархайн хүбүүн Зархай», Зохёолой сюжет ба композици. Шалгалта, Класһаа гадуур (Литературна наадан)

Литературна онтохоной илгаае элирүүлхэ, гиперболэтэй танилсуулха. Уншаһан ба класһаа гадуур уншаһан онтохонуудай удхаар наада үнгэргэхэ.

Хөөрөөн(13)

Б.Б.Намсарайн. «Алтаргана» (3 час)

Б.Б.Намсарайн зохёохы намтартай танилсуулха, «Алтаргана» гэхэн зохёол дээрэ байгуулга тухай литературна ойлгосо үгэхэ.

Х.Намсараев «Үри нэхэбэри» (3 час)

Х.Намсараевай зохёохы намтар, зохёолнуудтайнь танилсуулан, зохёолой байгуулга, уран аргууд тухай мэдэсэ үргэдхэхэ.

Д.Сультимов. «Өөрыгөө хэхээбэ» (1 час)

Д. Сультимовай зохёолтой танилсуулха. Нурагшадай хэлэнэй нөөсэ баяжуулха, уран зохёолдо һонирхол, уншаха эрмэдзэл түрүүлхэ.

Ц. Номтоев «Хилээмэн» (3 час)

Номтоевой «Хилээмэн» гэхэн зохёол дээрэ таряан ажалтай танилсуулан, зохёолой хүмүүжүүлхы боломжо үргэнөөр хэрэглэхэ.

«Хилээмэн хаанаһаа ердэг бэ?» Проект бэлдэлгэ (2 саг)

Минии түрүүшын хөөрөөн (1 саг)

Ц-Б. Бадмаев «Будамшуугай орон нютагаар Серёжын аяншалһан тухай». (10 час)

Туужа тухай ойлгосо үгэхэ, онсо шэнжэнүүдтэйнь танилсуулха, арадайнгаа ёһо заншал дээрэ хүмүүжүүлхэ.

Шүлэглэмэл зохёолнууд. (10 час)

Лирическэ шүлэг уншаха гол шухала аргуудтай ба уран шүлэг шүүлбэрлхэ заршамтай танилсуулха.

Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо. (1 час)

Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд. (2 час)

Ч. Цыдендамбаев. «Ургыхан», «Сэсэгхэн». (1 час)

Ч. Цыдендамбаевай зохёохы намтартай танилсан, шүлэгэй гол удха ойлгон авторы мэдэрэл таажа һургалга.

Ц.Зарбуев «Буряад орон», А.Жамбалон. «Талын хүнби». (2 час)

Ц.Зарбуевай зохёохы ажалтай танилсуулха. Уран гоёор зураглан харуулһан байгаалиин үзэгдэлнүүдые нурагшадта ойлгуулха.

Класһаа гадуур үгтэхэн шүлэгүүд. (2 час)

Шүлэгүүдэй удха, уран аргууд

Минии туршалга. (1 час)

Басни. (2 час)

Басни тухай мэдэсыень үргэдхэхэ, зохёолой нургаал элирүүлхэ.

Г.Чимитов. «Эрэ тахяа». (2 час)

Творческо хүдэлмэри.

Зүжэглэмэл зохёолнууд. (7 час).

Зүжэглэмэл зохёолнуудай шэнжэ М. Батоин. «Шэдитэ тулам». (2 час)

Драма ба тэрэнэй жанрнуудтай танилсуулан, зохёолой онсо шэнжэнүүдтэй танилсуулха.

Классхаа гадуур уншаха зүжэгүүд. (2 час)

Сценари тухай. (1 час)

Сюжет тухай ойлгосо үргэдхэхэ.

Конференци. (2 час)

Уран уншалга, уншаһанаа зүбөөр удхынь дамжуулха арга үргэдхэхэ.

3. Тематическа түсэблэлгэ

Буряад литература, 5 класс

№	Хэшээлэй сэдэб	Сая
Оршол		3
1	Литература – уран үгын искусство	1
2-3	Уран зохеолой нюусанууд	2
Арадай аман зохёолой бага жанрнууд		6+2
4	Фольклор тухай ойлгосо, бага жанрнууд	1
5	Тоолуурнууд, буряад нааданууд	1
6	Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд	1
7	Жороо үгэнүүд	1
8-9	Таабаринууд	2
10-11	Онъһон ба хошоо үгэнүүд	2
Үргэлжэлһэн зохёолнууд		
Арадай онтохонууд		6
12-13	«Сэсэн хүүхэн»	2
14	Зохеолой анализ	1
15	«Үнэгэн ,буга, хирээ гурбан»	1

16	« Зол шор хоёр»	1
17	Буряад арадай онтохошод.Ондоо арадай онтохонууд	1
18	Буддын шажанай зохёолнууд	1
	Литературна онтохонууд	4
19-20	Ш.Нимбуев. «Тархайн хүбүүн Зархай»	2
21	Зохёолой сюжет ба композици. Шалгалта	1
22	Классчаа гадуур (Литературна наадан)	1
	Хөөрөөн	13
23-25	Б-Б.Намсарайн. «Алтаргана», Зохёолой анализ	3
26-28	Х.Намсараев «Үри нэхэбэри»	3
29	Д.Сультимов «Өөрыгөө хэһээбэ»	1
30-33	Ц.Номтоев. «Хилээмэн»	3
34	«Хилээмэн хаанаһаа ерэдэг бэ?» Проект бэлдэлгэ	2
35	Минии түрүүшын хөөрөөн	1
	Туужа	14

36=45	Ц-Б. Бадмаев. «Серёжын Будамшуугай орон нютагаар аяншалхан тухай»	10
46	Сюжет,зохеолой анализ	1
47-49	Классхаа гадуур үгтэһэн туужанууд	3
	Шүлэглэмэл зохёолнууд	10
50	Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо	1
51-52	Шүлэглэмэл зохёолой нюусанууд	2
53	Ч.Цыдендамбаев. «Ургыхан», «Сэсэгхэн»	1
54	Ц.Зарбуев. «Буряд орон»	1
55-56	А.Жамбалон. «Талын хүнби»	2
57-58	Классхаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд	2
59	Минии туршалга	1
	Басни	2
60=61	Г.Чимитов. «Эрэ тахяа»	2
	Зүжэглэмэл зохёолнууд	7
62-63	Зүжэглэмэл зохёолнуудай шэнжэ .М.Батоин. «Шэдитэ тулам»	2

64-65	Класчнаа гадуур угшаха зүжэгүүд	2
66	Сценари тухай	1
67-68	Конференци	2

1. Нуралсалай методическа хангалга.

1. «Буряад литература» С.Д. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова, Улаан- Үдэ, «Бэлиг», 2011.
2. «Буряад литература» Ажалай дэбтэр, С. Будаев, Ц.С. Жанчипова, Д.Х. Митупова, Улаан-Үдэ, « Бэлиг», 2011.
3. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном, Улаан-Үдэ, 2012.
4. «Булагай эхин» Ц. Б. Цыренова, М. Ш. Батуева, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2002.

Шэнэ онол арга:

1. Компьютер
2. Проектор
3. Интерактивна самбар
4. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
5. Буряад уран зохёолой соносохо номой һан (аудиобиблиотека)

Шалгаха хэрэгсэл :

- Шалгалтын асуудалнууд ба даабаринууд;
- М-тест
- Электрон номой тестнүүд

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральний портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/>-Министерство образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.ict/edu.ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».

- <http://www.Kpmo.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.
- <http://fcior.edu.ru/> - Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.
- <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.